

EIROPAS KOMISIJA

Briselē, 10.5.2011
SEC(2011) 537 galīgā redakcija

KOMISIJAS DIENESTU DARBA DOKUMENTS

IETEKMES NOVĒRTĒJUMA KOPSAVILKUMS,

kas pievienots

priekšlikumam

EIROPAS PARLAMENTA UN PADOMES REGULAI

par vispārējo tarifa preferenču sistēmas piemērošanu

{COM(2011) 241 galīgā redakcija}

{SEC(2011) 536 galīgā redakcija}

KOMISIJAS DIENESTU DARBA DOKUMENTS

IETEKMES NOVĒRTĒJUMA KOPSAVILKUMS,

kas pievienots

priekšlikumam

EIROPAS PARLAMENTA UN PADOMES REGULAI

par vispārējo tarifa preferenču sistēmas piemērošanu

1. Problēmas formulējums

1.1. Ievads

Vispārējā preferenču sistēma ("sistēma") palīdz jaunattīstības valstīm, jo īpaši vismazāk attīstītajām valstīm (VAV), samazināt nabadzību, nodrošinot tām importa preferences, lai radītu vai palielinātu ienākumus no starptautiskās tirdzniecības. Turklāt valstīm, kas apņēmušās nodrošināt ilgtspējīgu attīstību un labu pārvaldību, šī sistēma nodrošina stimulus papildu tarifu preferenču veidā. Ar šo sistēmu pašlaik cenšas sasniegt mērķus, kas noteikti *Komisijas paziņojumā Padomei, Eiropas Parlamentam un Ekonomikas un sociālo lietu komitejai par Kopienas Vispārējās preferenču sistēmas (VPS) uzdevumiem desmitgadei no 2006. gada līdz 2015. gadam*. Šī sistēma vispārējā un nediskriminējošā veidā piešķir preferenciālu piekļuvi ES tirgiem 176 valstīm un teritorijām, kurām ir tiesības uz to pieteikties. Tai ir trīs režīmi:

- vispārējais režīms (ko bieži apzīmē tikai kā "VPS");
- īpašs veicināšanas režīms ilgtspējīgai attīstībai un labai pārvaldībai (ko apzīmē "VPS+"), kas nodrošina papildu preferences kā stimulus neaizsargātu jaunattīstības valstu atbalstam, tām ratificējot un īstenojot 27 starptautiskas konvencijas par cilvēktiesībām, darba tiesībām, vidi un labu pārvaldību;
- "Viss, izņemot ieročus" (*EBA*) režīms, kas VAV nodrošina piekļuvi tirgum bez nodokļiem un bez kvotām.

Pašreizējo VPS sistēmu īsteno ar secīgu regulu palīdzību, katru no tām piemērojot trīs gadus. Pašreizējās VPS regulas darbības termiņš beigsies 2011. gada 31. decembrī. Komisija 2010. gada 26. maijā pieņēma priekšlikumu pagarināt pašreizējās regulas darbības termiņu līdz 2013. gada 31. decembrim, lai dotu laiku sagatavot VPS sistēmas pārskatīšanu, ņemot vērā ilgstošāku likumdošanas procedūru, kas ieviesta ar Lisabonas līgumu. Nesen pabeigtais starpposma pārskats sniedz pamatojumu plānotajam Komisijas priekšlikumam par pārskatītu regulu, kas aizstās spēkā esošo sistēmu pēc tās darbības termiņa beigām 2013. gadā. Nedz *EBA* režīms, nedz izcelsmes noteikumi netiks pārskatīti: minētais režīms tāpēc, ka uz to neattiecas periodiskie pārskati, bet minētie noteikumi tāpēc, ka 2011. gadā stājušies spēkā jauni tiesību akti par izcelsmes noteikumiem.

1.2. Apspriedes un kompetence

Šis ietekmes novērtējums sagatavots pēc plašām apspriedēm ar dalībvalstīm un citām ieinteresētajām pusēm (tai skaitā pilsonisko sabiedrību, nozari, saņēmējvalstīm, Eiropas Parlamentu un PTO dalībvalstīm). Ieinteresēto pušu viedoklis tika ņemts vērā, kā tas vairākos gadījumos uzsvērts galvenajā ziņojumā. Komisijas obligātie standarti attiecībā uz apspriedēm ir izpildīti. Lai novērtētu pakāpi, kādā ES sistēma atbilst jaunattīstības valstu vajadzībām, ārējs konsultants, Saseksas Reģionālās integrācijas analīzes centrs (*Centre for Analysis of Regional Integration at Sussex — CARIS*), veica starpposma novērtējumu. Gala ziņojums tika publicēts 2010. gada 26. maijā Tirdzniecības ģenerāldirektorāta tīmekļa vietnē¹. Šā pētījuma rezultāti vajadzības gadījumā ir atspoguļoti galvenajā ietekmes novērtējuma ziņojumā.

1.3. Spēkā esošās VPS sistēmas stiprās un vājās puses

Spēkā esošās VPS sistēmas (2010) izvērtējumā *CARIS* konstatēja, ka:

- ir skaidri pierādījumi, ka ES VPS preferences var efektīvi veicināt jaunattīstības valstu eksportu un labklājību;
- VPS sistēmas(-u) izmantošanas līmenis ir augsts, un tas pozitīvi ietekmē tarifa un preferenču robežas apjomu;
- eksportētājas valstis iegūst aptuveni pusi no peļņas, kas saistīta ar preferenču robežu;
- VPS+ režīmam ir bijusi pozitīva ietekme uz to 27 starptautisko konvenciju ratificēšanu, kuras vajadzīgas, lai iegūtu tiesības uz šo režīmu, bet to efektīvas īstenošanas gaita ir daudz neskaidrāka.

Šai sistēmai tomēr ir vairāki strukturāli un citādi ierobežojumi (sīkāk aprakstīti gan *CARIS* pētījumā, gan galvenajā ziņojumā). Ir arī vairāki specifiski jautājumi, kas jānoskaidro pārskata gaitā, un tie ir apkopoti problēmu shēmā nākamajā lappusē.

Nepietiekama saņēmējvalstu atlase

Konkurences spiedienu uz VAV lielā mērā rada citas VPS saņēmējvalstis. Vairākas valstis ar augstiem ienākumiem (VAI) joprojām ir saņēmējvalstis, pamatojoties uz to, ka to eksports nav pietiekami diversificēts. Šādām valstīm ir iespējas panākt lielāku diversifikāciju bez ES preferenču palīdzības. Lielā mērā tas pats attiecas arī uz tā sauktajām valstīm ar vidēji augstiem ienākumiem (VVAI). Arī valstis, kas saņem preferences, kuras izriet no cita divpusēja preferenču režīma ar ES, joprojām gūst VPS sistēmas priekšrocības. Tas, ka VPS preferences izmanto VAI, VVAI un valstis, kas jau gūst citu divpusēju preferenču režīmu priekšrocības, palielina konkurences spiedienu uz eksportu no nabadzīgākām, neaizsargātākām valstīm, kuru vajadzības ir lielākas un kurām tāpēc jāpievērš pastiprināta uzmanība.

Nepilnīgs gradācijas mehānisms

¹ http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2010/may/tradoc_146196.pdf

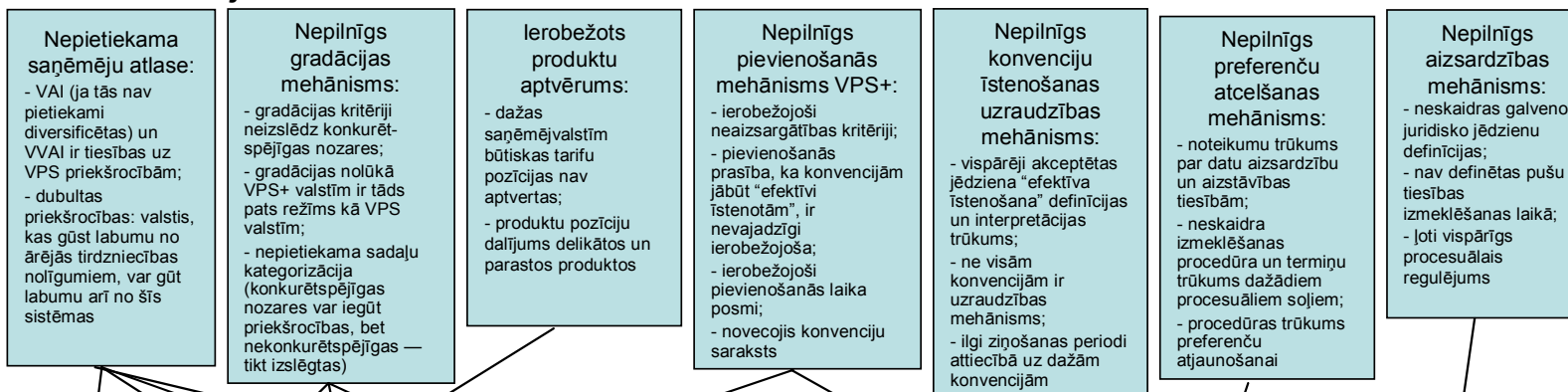
Jaunattīstības valstis ir izveidojušas ļoti veiksmīgas, uz eksportu vērstas rūpniecības nozares, kas pasaules mērogā ir ļoti konkurētspējīgas. Šīs nozares gūst priekšrocības no sistēmas, kaut gan patiesībā tām vairs nav vajadzīgas preferences, lai būtiski nostiprinātu savas pozīcijas Eiropas Savienībā. Tās rada konkurences spiedienu uz ES rūpniecību un palielina šķēršļus nabadzīgāku valstu iekļūšanai tirgū, kurām tāpēc jāvelta vēl lielākas pūles, lai diversificētu savu eksporta bāzi. VPS sistēmai ir mehānisms, ar ko atlasa konkrētu valstu konkurētspējīgas nozares un atceļ preferences, — gradācijas mehānisms. Tomēr pašreizējā sistēmā to tikpat kā neizmanto. No kopumā vairāk nekā 2400 valstu nozaru tikai 20 nozares ir pakļautas gradācijai, turklāt 13 no tām ir Ķīnas nozares. Tas norāda, ka pašreizējais gradācijas mehānisms nav pietiekami elastīgs, lai nodrošinātu sistēmas efektivitāti un lietderīgumu. Vēl viens būtisks gradācijas mehānisma vājais punkts ir tas, ka gradācija balstās uz ES Muitas tarifu sadaļām, kas ir tik lielas un neviendabīgas, ka produktus, kas ne vienmēr ir konkurētspējīgi, izslēdz no sistēmas tikai tāpēc, ka tie ietverti kategorijā, kurā pārsvarā ir pilnīgi citas, ļoti konkurētspējīgas nozares produkti.

Nepietiekams produktu aptvērums

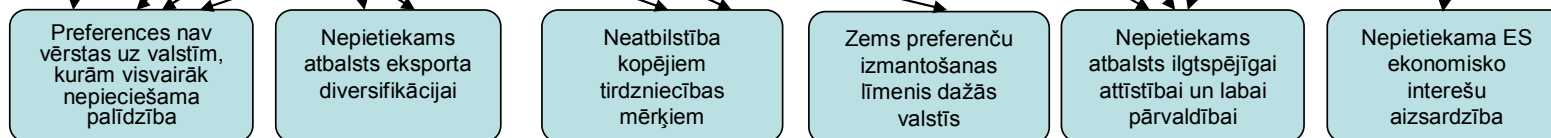
VPS sistēma aptver plašu produktu klāstu, tomēr tas nav pilnīgs. Pašlaik 9 % no visām tarifu pozīcijām nav ietverti sistēmā un uz tiem attiecina pozitīvus tarifus. Valstis, kurām visvairāk nepieciešama palīdzība, dažkārt nespēj piekļūt ES tirgum, jo tās vēlētos eksportēt šādus produktus. Vēl viens *de facto* produktu aptvēruma ierobežojums rodas no produktu pozīciju iedalījuma delikātos produktos un parastos produktos: parastie produkti saņem beznodokļu piekļuvi, bet delikātie produkti — tikai tarifa samazinājumu 3,5 procentpunktu apmērā no procentuālajiem nodokļiem.

Problēmu shēma

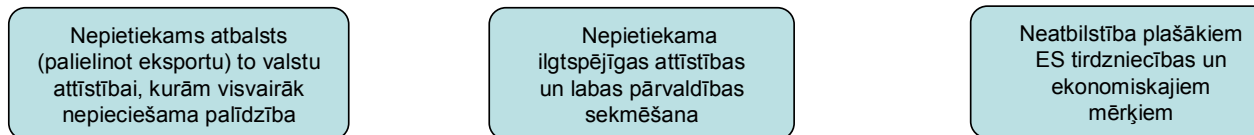
Ierosinātāji

Problēmas

Pamatproblēmas

Nepietiekams atbalsts eksporta diversifikācijai

Vispārējo preferenču sistēmu sākotnējais mērķis bija sniegt atbalstu diversifikācijai, izmantojot industrializāciju. Tomēr 2010. gada izvērtējums rāda, ka, skatot visas saņēmējvalstis un produktus kopā, diversifikācijas pierādījumi attiecas tikai uz tiem produktiem ar zemām preferenču robežām, kurus eksportē jaunattīstības valstis. Tas, ka pašreizējā VPS sistēmā iekļautas valstis, ko tikai nosacīti var uzskatīt par valstīm, kurām visvairāk nepieciešama palīdzība (VAI un VVAI), un kas rada būtisku spiedienu uz konkurējošiem *EBA* un *VPS+* sistēmas produktiem, kā arī relatīvi vājais gradācijas mehānisms apgrūtina nabadzīgāko un neaizsargātāko valstu veikto diversifikāciju, jo VPS valstis saņem lielu daļu preferenču.

Neatbilstība vispārējiem tirdzniecības mērķiem

VPS priekšrocības var vājināt stimulus saņēmējvalstīm apspriest **divpusējus** vai daudzpusējus tirdzniecības nolīgumus. Turpretim mērķis koncentrēt VPS priekšrocības uz valstīm, kurām visvairāk nepieciešama palīdzība, var neviļus radīt attīstītākajām jaunattīstības valstīm lielāku stimulu sākt un pabeigt savstarpējas tirdzniecības sarunas ar ES.

Neliels preferenču izmantojums dažās valstīs

VPS saņēmējvalstu radītais konkurences spiediens var piespiest *VPS+* valstis un *VAV* kļūt par pārpalikuma piegādātājiem un neregulārām piegādātājiem ES tirgum. Ņemot vērā šādos apstākļos noslēgto darījumu mazo vērtību, importētājiem ir mazāks stimuls uzņemties izmaksas, kas saistītas ar preferenču pieprasīšanu (piemēram, iegūt un administrēt izcelsmes sertifikātus). Tāpēc daudzas preferences vienkārši netiek izmantotas.

Nepietiekams atbalsts ilgtspējībai un labai pārvaldībai

Pašreizējie neaizsargātības kritēriji, kas nosaka atbilstību *VPS+*, ir pārlietu ierobežojoši. Tie ierobežo apmēru, kādā *VPS+* var ietekmēt ilgtspējīgu attīstību un labu pārvaldību, tādā nozīmē, ka mazāk ierobežojošas atbilstības prasības var veicināt vairāk valstu ratificēt un īstenot starptautiskus noteikumus un standartus un veikt iekšējās reformas. Piekļuves nosacījums *VPS+* sistēmai (ka attiecīgā valsts ir ne tikai ratificējusi, bet arī “efektīvi īsteno” konvencijas) nevajadzīgi ierobežo, un tas neatbilst šīs sistēmas stimulējošajai būtībai. Tas, ka *VPS+* sistēmā pastāv ierobežoti pievienošanās laiki (tā atvērta tikai reizi 18 mēnešos), neļauj potenciālajiem saņēmējiem pievienoties sistēmai, tiklīdz tie ir izpildījuši visas pievienošanās prasības. Atbilstīgi pašreizējai sistēmai Komisijai ir jāuzrauga 27 konvenciju ratifikācijas un efektīvas īstenošanas statuss, pārbaudot pieejamo informāciju no attiecīgajām uzraudzības iestādēm. Tomēr konvenciju īstenošanas uzraudzības mehānismam ir vairāki būtiski trūkumi.

Nepilnīgs aizsardzības mehānisms

Pašreizējā VPS aizsardzības mehānismā ir atklāti vairāki trūkumi, konkrēti, trūkst galveno juridisko jēdzienu definīcijas, trūkst definīcijas pušu tiesībām un pienākumiem veikt izmeklēšanu, kā arī vāji definēts procesuālais regulējums.

2. Subsidiaritātes analīze

Juridiskais pamats Kopienas rīcībai šajā jautājumā ir Līguma par Eiropas Savienības darbību (turpmāk LESD) 207. pants. Subsidiaritātes principu šajā gadījumā nepiemēro. Proporcionalitātes princips ir ievērots, tā kā regula ir vienīgais atbilstīgais rīcības veids, ko Eiropas Savienība var piemērot, lai attiecībā uz jaunattīstības valstīm ieviestu tādu vienpusēju, preferenciālu piekļuvi tirgum, kas nav savstarpēja.

3. Mērķi

3.1. Vispārīgie mērķi

Šai sistēmai ir trīs vispārīgie mērķi:

1. Veicināt nabadzības izskaušanu, palielinot eksportu no valstīm, kurām visvairāk nepieciešama palīdzība (**G-1**).
2. Sekmēt ilgtspējīgu attīstību un labu pārvaldību (**G-2**).
3. Nodrošināt labāku ES finansiālo un ekonomisko interešu aizsardzību (**G-3**).

3.2. Īpašie un darbības mērķi

Sistēmai no 2006. gada līdz 2015. gadam ar Komisijas VPS paziņojumu noteikti šādi mērķi.

1. Saglabāt augstas tarifu preferences, kas turpinās nodrošināt patiesus stimulus jaunattīstības valstīm ilgtspējīgi paplašināt savu eksportu.
2. Koncentrēt preferenci uz valstīm, kurām tā visvairāk nepieciešama, jo īpaši pārtraucot preferenciālo piekļuvi valstīm, kurām tā vairs nav nepieciešama, un nodrošinot, ka konkurētspējīgiem produktiem atceļ VPS preferenciālās likmes.
3. Piedāvāt vienkāršu, paredzamu un viegli pieejamu preferenču sistēmu.
4. Turpināt veicināt ilgtspējīgu attīstību un labu pārvaldību.
5. Paredzēt atcelšanas mehānismus un aizsardzības instrumentus, lai aizsargātu VPS ilgtspējīgas attīstības un labas pārvaldības principus, kā arī ES finansiālās un ekonomiskās intereses.

Lai nodrošinātu, ka apsvērtie politiskie risinājumi ir vispiemērotākie sistēmas vispārīgo mērķu sasniegšanai mainīgajos pasaules ekonomiskajos apstākļos, šie mērķi ir sadalīti īpašajos un darbības mērķos.

Īpašie mērķi ir šādi.

1. Precīzāk piešķirt preferences valstīm, kurām visvairāk nepieciešama palīdzība (**S-1**).
2. Likvidēt diversifikāciju kavējošos faktorus valstīm, kurām visvairāk nepieciešama palīdzība (**S-2**).
3. Palielināt atbilstību vispārējiem tirdzniecības mērķiem (divpusējiem un daudzpusējiem, **S-3**).
4. Pastiprināt atbalstu ilgtspējīgai attīstībai un labai pārvaldībai (**S-4**).

5. Uzlabot to mehānismu lietderību, kas nodrošina ES finansiālo un ekonomisko interešu aizsardzību (S-5).
6. Veicināt sistēmas tiesisko noteiktību, stabilitāti un prognozējamību (S-6).

Darbības mērķi ir šādi.

1. Pārskatīt saņēmējvalstu sarakstu, apturot priekšrocības tām valstīm, kurām, pamatojoties uz to attīstību, finansiālajām un tirdzniecības vajadzībām, preferences vairs nav nepieciešamas.
2. Piemērot gradāciju pirmajām saņēmējvalstīm, nodrošinot, ka VPS preferenciālās likmes atceļ konkurētspējīgiem produktiem.
3. No jauna definēt produktu sadaļas, lai veidotos viendabīgākas produktu kategorijas.
4. Vienkāršot VPS+ pievienošanās mehānismu.
5. Izstrādāt efektīvāku un pārredzamāku mehānismu, lai uzraudzītu un novērtētu VPS+ valstu apņemšanos un panākumus VPS+ konvenciju īstenošanā.
6. Izstrādāt uzticamas un efektīvas procedūras preferenču pagaidu atcelšanai un procedūras preferenču atjaunošanai.
7. Uzlabot aizsardzības mehānismu administrēšanas procedūras.

4. Politiskie risinājumi

Kopsavilkuma tabulā apkopoti galvenie politiskie risinājumi, kas atzīti par tādiem, kuri ataino galvenos iespējamus rīcības ceļus.

Risinājums	Galvenās iezīmes
A risinājums. Pārtraukšana	Preferences tiek atceltas VPS un VPS+ saņēmējiem. <i>EBA</i> režīms saglabājas.
B risinājums. Bez politikas pārmaiņām	Pašreizējā politika turpinās bez pārmaiņām. Šim risinājumam ir divi pamatscenāriji: B1 (īstermiņā) — sistēmas darbības turpināšana, ņemot vērā daudzpusējo un divpusējo nolīgumu pašreizējo statusu.
PAMATSCENĀRIJS	B2 (ilgtermiņā) — sistēmas darbības turpināšana, balstoties uz pieņēmumu, ka visas notiekošās, bet nepabeigtās daudzpusējās un divpusējās sarunas ir veiksmīgi pabeigtas.
C risinājums. Daļēja pārveide	Tas ietver divus risinājuma variantus. Tiem ir daži kopīgi elementi un dažas atšķirības, un C2 risinājuma variantā pārmaiņas ir būtiskākas nekā C1 variantā. Abu risinājuma variantu kopīgie elementi 1. Preferences aptur dažām valstīm, kurām uz tām ir tiesības: aizjūras zemēm un teritorijām; valstīm ar augstiem ienākumiem un valstīm ar vidēji augstiem ienākumiem; valstīm ar preferenciāliem tirdzniecības nolīgumiem, kas būtībā aptver visas preferences. 2. Pārskata gradācijas principus: no jauna definē produktu sadaļas; gradāciju nepiemēro VPS+ valstīm.

	<p>3. Vienkāršo un padara elastīgāku VPS+ pievienošanās mehānismu: valstīm konvencijas ir jāratificē, nevis pilnīgi jāīsteno, un jāsniedz saistošas apņemšanās garantēt to īstenošanu; valstis var pieteikties VPS+ jebkurā laikā.</p> <p>4. Pārveido VPS+ uzraudzības mehānismu, lai veicinātu konvenciju īstenošanu.</p> <p>5. Ievieš pārredzamākas un efektīvākas procedūras preferenču pagaidu atcelšanai.</p> <p>6. Uzlabo aizsardzības pasākumu administratīvās procedūras.</p> <p>Abu risinājuma variantu atšķirīgie elementi</p> <p>1. Gradācijas sliekšnis</p> <p>C1 risinājums Gradācijas sliekšnis nemainās.</p> <p>C2 risinājums Gradācijas sliekšni samazina līdz 7,5 % un atceļ 50 % “drošības tīklu”.</p> <p>2. VPS+ neaizsargātības kritēriji</p> <p>C1 risinājums Atvieglo importa daļas sliekšni (palielina no 1 % līdz 2 %).</p> <p>C2 risinājums Neaizsargātības kritērijus atceļ.</p> <p>3. VPS+ konvenciju saraksts</p> <p>C1 risinājums VPS+ konvenciju saraksts nemainās.</p> <p>C2 risinājums VPS+ konvenciju sarakstu papildina.</p>
<p>D risinājums. Pilnīga pārveide</p>	<p>Šis risinājums ietver un izvērsē C risinājuma elementus.</p> <p>Protī, pārveido šīs sistēmas produktu aptvērumu, paredzot trīs variantus.</p> <p>D1 risinājums Visām saņēmējvalstīm nodrošina pilnu produktu aptvērumu, un visus produktus uzskata par parastiem produktiem. Gradāciju neveic.</p> <p>D2 risinājums Vairākus rūpniecības un lauksaimniecības produktus pārvieto no delikāto uz parasto produktu sarakstu.</p> <p>D3 risinājums Sistēmas produktu sarakstu paplašina, iekļaujot vairākus rūpniecības un lauksaimniecības produktus.</p>

5. Ietekmes analīze

5.1. Vispārīgi apsvērumi

Imports, kam piemēro preferenču priekšrocības, veido mazāk nekā 5 % no kopējā ES importa. Tas nozīmē, ka, kaut arī ietekme uz saņēmējvalstīm var būt liela, kopējā ietekme uz ES, visticamāk, būs neliela. Ietekme ir novērtēta, izmantojot *CARIS* veikto analīzi, papildu analīzi ar *SMART* modeli² un oficiālās ES importa, ražošanas, patēriņa un nodarbinātības statistikas analīzi. Nodarbinātība ir galvenais mainīgais lielums, kas izmantots sociālās ietekmes analizēšanai. Ietekme uz vidi visos gadījumos ir maza, un tā ir analizēta atsevišķi.

5.2. Apsvērumi par pamatscenārijiem (B1 un B2)

Importa nodokļi (un līdz ar to arī preferences) dabīgā veidā samazinās, jo divpusējo un daudzpusējo tirdzniecības darījumu ietekmē samazinās preferences. Preferenču samazinājums mazina importu no VPS saņēmējvalstīm, un tā ir realitāte, uz kuras fona tiek veikts šis novērtējums. Ilgtermiņā, kad visi daudzpusējie un divpusējie līgumi būs pilnīgi īstenoti, nodokļi, domājams, būs tik mazi, ka pati *preferenču* ideja būtībā kļūs mazsvarīga — tieši tāpat kā vispārējā *preferenču* sistēma. Iespējams, būs jāveido citi, pilnīgi atšķirīgi rīki. Līdz tam laikam pastāv jautājums, ko var darīt to valstu labā, kurām preferences visvairāk nepieciešamas.

5.3. A risinājums: pārtraukšana

A risinājums paredz izbeigt VPS sistēmu, saglabājot *EBA* sistēmu, kas nodrošina priekšrocības VAV. ES importa kopējais apjoms samazināsies, bet nebūtiski (aptuveni 6 miljardi euro jeb mazāk nekā 1 %).

Vispārīgs seku novērtējums ekonomikas, sociālajā un vides jomā

Turpmāk aprakstītas vispārīgās sekas, salīdzinot ar pamatscenāriju B1. Sagaidāms, ka ekonomiskā un sociālā ietekme uz valstīm, kurām visvairāk nepieciešama palīdzība, būs negatīva. VAV iegūtu priekšrocības, bet, zūdot preferenciālajai piekļuvei, ciestu daudzas citas jaunatīstības valstis un ekonomikas nozares, kurām arī visvairāk nepieciešama palīdzība. Vispārējās ekonomiskās un sociālās sekas ES ietekmēs trīs elementi: ražošanas pārpalikums, patēriņa pārpalikums un tarifu ienākumi. Negatīvo ietekmi uz patērētājiem varētu kompensēt lielāki tarifu ieņēmumi, kuru ietekme ir samērojama. Tātad tīro ietekmi veidotu ražotāju priekšrocības. Kā norādīts iepriekš, šīs priekšrocības kopumā nebūtu būtiskas, tomēr tās atstātu ievērojamu pozitīvu ietekmi uz svarīgām nozarēm (cukura, augļu un dārzeņu, tekstila un apģērbu nozari) un uz ES dalībvalstīm, kurās šīs nozares ir svarīgas. Tāpēc šī ietekme kopumā būtu pozitīva. Ietekme uz vidi Eiropas Savienībā būtu (labākajā gadījumā) minimāli pozitīva, jo arī importa samazinājums būtu minimāls. Iespējams, ka valstis, kurām visvairāk nepieciešama palīdzība, zaudējot VPS+, novērsīsies no ekoloģiski ilgtspējīgas prakses. Tādējādi kopumā, iespējams, būs jūtama minimāli negatīva ietekme.

A pret B1. Ietekme uz:	ekonomiku	sociālo jomu	vidi
Valstis, kurām visvairāk nepieciešama palīdzība	--	--	0/-
ES	+	+	0/+

Salīdzinot ar pamatscenāriju B2, pārmaiņas sagaidāmas tajā pašā virzienā, bet tās būtu ievērojami mazākas vai pat nemanāmas.

5.4. C risinājums: daļēja pārveide

² Šo modeli izveidojusi Pasaules Banka sadarbībā ar dažādām starptautiskām organizācijām.

C risinājumu veido daudzi elementi. Lai izpētītu šo elementu dažādos aspektus, tika aplūkoti divi risinājuma varianti. Galvenās to atšķirības attiecas uz konkurētspējīgo nozaru gradāciju un VPS+ neaizsargātības kritērijiem. Runājot par gradāciju, nozares, kurām piemēros gradāciju, pagaidām vēl nav zināmas — tās būs atkarīgas no importa aprēķiniem, balstoties uz jaunākajiem pieejamiem datiem pirms jaunās regulas stāšanās spēkā. Pašreizējie dati izmantoti kā rādītājs. Attiecībā uz neaizsargātību C1 risinājumā “ekonomisko” kritēriju atvieglo no 1 % līdz 2 %. To valstu saraksts, kas atbildīs atvieglotajam kritērijam, pagaidām vēl nav zināms — arī šajā gadījumā aprēķinus veiks, balstoties uz jaunākajiem pieejamiem datiem pirms jaunās regulas stāšanās spēkā. Papildu valstis, kas pašlaik atbilstu šim kritērijam (Pakistāna, Filipīnas un Ukraina), uzskata par rādītāju.

C2 risinājumā atceļ neaizsargātības kritēriju, bet pievieno papildu prasības attiecībā uz konvencijām. Arī šajā gadījumā to valstu saraksts, kas atbilst attiecīgo konvenciju kritērijam, tiks noteikts pēc iespējas tuvāk jaunās regulas spēkā stāšanās laikam. Pašlaik uzskatām, ka tās varētu būt trīs C1 risinājuma valstis, kā arī Namībija un Nigērija (visas šīs valstis jau ir ratificējušas attiecīgās konvencijas), tāpēc tās izmantotas par rādītāju šim variantam. Novērtējums sākas ar C1 risinājuma analīzi, bet pēc tam tajā aprakstītas galvenās atšķirības, kas sastopamas C2 risinājumā.

5.4.1. C1 risinājums

Vispārīgs seku novērtējums ekonomikas, sociālajā un vides jomā

Turpmāk norādītas vispārīgās C1 risinājuma sekas, salīdzinot ar pamatscenāriju B1. Kopējais ES importa apjoms samazināsies aptuveni par 4 miljardiem euro (1 miljarda euro importa palielinājumu no valstīm, kas nekad nav bijušas sistēmas dalībnieces, atsvērs 5 miljardu euro importa samazinājums no valstīm, kas vairs nav sistēmas dalībnieces). Gaidāms, ka ekonomiskā un sociālā ietekme uz valstīm, kurām visvairāk nepieciešama palīdzība, būs pozitīva, jo palielināsies eksports un vairošies labklājība.

Līdzīgi kā A risinājumā negatīvo ietekmi uz ES patērētājiem varētu kompensēt lielāki tarifu ieņēmumi, kuru ietekme ir samērojama. Tātad tīro ietekmi radītu ietekme uz ražotājiem. Kā norādīts iepriekš, šīs priekšrocības kopumā nebūtu būtiskas, taču tās atstātu ievērojamu negatīvu ietekmi uz svarīgām nozarēm (rīsu, laukaugu, eļļu un tauku, cukura, augļu un dārzeņu, tekstila un apģērbu, kā arī ādas izstrādājumu nozari) un uz ES dalībvalstīm, kurās šīs nozares ir svarīgas. Tāpēc šī ietekme kopumā būtu negatīva. Ietekme uz vidi Eiropas Savienībā būtu (labākajā gadījumā) minimāli pozitīva, jo arī importa samazinājums būtu minimāls. Runājot par valstīm, kurām visvairāk nepieciešama palīdzība, paplašinātā VPS+ dalība kopumā radītu minimāli pozitīvu ietekmi.

C1 pret B1. Ietekme uz:	ekonomiku	sociālo jomu	vidi
Valstis, kurām visvairāk nepieciešama palīdzība	++	++	0/+
ES	-	-	0/+

Salīdzinot C1 risinājuma sekas ar pamatscenāriju B2, pārmaiņas sagaidāmas tajā pašā virzienā, bet līdzīgi kā iepriekš tās kļūtu ievērojami mazākas vai pat nemanāmas.

5.4.2. C2 risinājums

Ir viena būtiska atšķirība starp C2 un C1 risinājuma variantu. Zemāki gradācijas sliekšņi būtiski palielina gradācijas līmeni dažām valstīm un nozarēm, jo īpaši Indijai. Tam ir vairākas

sekas. Pirmkārt, lielāks kopējā VPS dalībnieku eksporta apjoma samazinājums. Otrkārt, *EBA* eksporta apjoma palielinājums, jo samazināsies negatīvā ietekme uz Bangladešu (tas paredzēts C1 risinājumā). Tādējādi, kaut arī nedrīkst par zemu novērtēt pozitīvo ietekmi uz *EBA* un VPS+ saņēmējvalstīm, cietīs daudzu VPS saņēmējvalstu eksports. Sagaidāms, ka dinamiskā ietekme ar uzviju kompensēs šo statisko zaudējumu, tāpēc uzskatām, ka kopumā ietekme būs pozitīva, tomēr noteikti mazāka nekā C1 risinājumā. Ņemot vērā to, ka pārējās ietekmes lielā mērā ir līdzīgas C1 risinājumā aplūkotajām ietekmēm, kopējā C2 risinājuma novērtējuma tabula varētu būt šāda:

C2 pret B1. Ietekme uz:	ekonomiku	sociālo jomu	vidi
Valstis, kurām visvairāk nepieciešama palīdzība	+	+	0/+
ES	-	-	0/+

5.5. D risinājums: pilnīga pārveide

C risinājumā lielākā daļa sistēmas elementu ir definēti no jauna. Tomēr vairāki respondenti apspriedēs ieteica ievērojami paplašināt vēl divus galvenos sistēmas elementus: aptverto produktu klāstu un preferences robežas. Tāpēc mēs esam apsvēruši arī plašu pārveidi, kas ietver C risinājumā ierosinātos pārveidojumus un vēl papildus šo divu elementu pārmaiņas. Lai vienkāršotu analīzi, D risinājuma varianti ir aprēķināti kā papildinājums tikai C2 risinājumam. Izvērtēti trīs risinājuma varianti. D1 ir radikāls risinājuma variants. Tas paredz paplašināt produktu aptvērumu visā pilnībā un atcelt visus delikātos produktus (piemēram, pagarināt *EBA* valstīm režīmu bez nodokļiem un bez kvotām) visām valstīm, kurām visvairāk nepieciešama palīdzība (kā VPS, tā VPS+). Tas nozīmē, ka uz atlikušajām saņēmējvalstīm vairs neattiecinās gradāciju. D2 un D3 risinājuma variants ir mazāk radikāls. Tajos ņem visus C2 risinājuma parametrus (ieskaitot gradāciju) un papildina ar daļēju delikātu produktu atcelšanu (D2) un daļēju produktu aptvēruma paplašināšanu (D3).

5.5.1. D1 risinājums: pilnīgs produktu aptvērums, pilnīga delikātu produktu atcelšana

Vispārīgs seku novērtējums ekonomikas, sociālajā un vides jomā

Turpmāk norādītas vispārīgās D1 risinājuma sekas salīdzinājumā ar pamatscenāriju B1. Kaut arī gaidāms, ka valstīs, kurām visvairāk nepieciešama palīdzība, ekonomiskās un sociālās sekas kopumā būs pozitīvas, labumu uz mazāk attīstīto nozaru rēķina galvenokārt gūs nozares, kas jau ir konkurētspējīgas. Notiktu liela importa pārdale, papildu daļu ES importā iegūtu Ķīna, Indija un citas valstis, uz kurām iepriekš attiecās gradācija, bet tas negatīvi ietekmētu daudzas citas valstis, kurām visvairāk nepieciešama palīdzība. Jo īpaši ciestu *EBA* saņēmējvalstis (piemēram, pirmām kārtām jāmin Bangladeša), kā arī VPS+ valstis, piemēram, Pakistāna. Tāpēc kopējais pozitīvais novērtējums (“+”) ir niansējams. Pozitīvo ietekmi uz ES patērētājiem varētu atsvērt mazāki tarifu ieņēmumi, kuru ietekme ir samērojama. Tātad tīro ietekmi radītu ietekme uz ražotājiem. Kā norādīts iepriekš, šī ietekme kopumā nebūtu būtiska, bet tā radītu ievērojamas negatīvas sekas svarīgās nozarēs un ES dalībvalstīs, kurās šīs nozares ir svarīgas. Tātad šī ietekme kopumā būtu negatīva. Kaut arī tā būtu lielāka nekā C risinājuma gadījumā, tā, domājams, būtu samērojama lieluma. Kopējā importa palielinājuma dēļ ietekme uz vidi Eiropas Savienībā būtu minimāli negatīva. Lielais importa palielinājums tieši no Ķīnas vai Indijas var atstāt negatīvu ietekmi arī uz šīm valstīm. Ietekme uz VPS+ valstīm kopumā būtu pozitīva, jo, kaut arī palielinātos to eksporta apjoms, uzlabotos vides aizsardzības regulējums, saskaņā ar kuru darbojas (visi) uzņēmumi, ievērojot attiecīgās konvencijas vides jomā. Kopējā šīs ietekmes bilance būtu minimāli negatīva.

D1 pret B1. Ietekme uz:	ekonomiku	sociālo jomu	vidi
Valstis, kurām visvairāk nepieciešama palīdzība *	+	+	0/-
ES	-	-	0/-

*Kopējā pozitīvā ietekme ekonomikas un sociālajā jomā valstīs, kurām visvairāk nepieciešama palīdzība, izlīdzina būtisku negatīvu ietekmi uz EBA un VPS+ saņēmējvalstīm.

Salīdzinot D1 risinājuma sekas ar pamatscenāriju B2, sagaidāms, ka pārmaiņas būtu tajā pašā virzienā, vienīgi tās būtu mazākas, bet joprojām jūtamas.

5.5.2. D2 un D3 risinājuma variants

Šie risinājuma varianti sniedz izvērsumu C risinājumam. Lai vienkāršotu analīzi, D2 un D3 risinājuma varianta pamatā ņemts tikai viens risinājums, šajā gadījumā C2. Nav pamata uzskatīt, ka atšķirības būtu būtiskas, ja tā vietā par pamatu ņemtu C1 risinājuma variantu. Ņemot vērā, ka D2 un D3 risinājuma variants katrs maina tikai vienu C risinājuma elementu, šeit minēti tikai būtiskākie jauninājumi.

D2 un D3 risinājuma variants izraisa preferenču samazinājumu par sliktu VAV

D2 risinājumā izvērtēta delikātu produktu atcelšana. Zināms, ka tūlītējā ietekme ir preferenču samazinājums EBA saņēmējvalstīm, jo īpaši attiecībā uz VPS konkurentiem, kas ir tūrie ieguvēji. Tas bija sagaidāms, jo CARIS izvērtējumā norādīts, ka VPS valstis rada būtisku konkurences spiedienu uz EBA režīma valstīm. Gandrīz visus ieguvumus saņems Indija, Indonēzija, Vjetnama un Taizeme, turpretim EBA valstis negūs gandrīz neko. D3 risinājumā izvērtēta produktu klāsta paplašināšana. Paredzama līdzīga ietekme kā D2 risinājumā: priekšrocības VPS saņēmējvalstīm uz EBA valstu preferenču samazinājuma un eksporta apjoma zuduma rēķina. Tātad gan D2, gan D3 risinājuma variants apliecina, ka produktu klāsta paplašināšanai un delikātu produktu atcelšanai ir sava cena, tā ir cena, ko maksā nabadzīgākie un kas ietver preferenču samazinājumu, no kuras tie cieš.

D2 un D3 risinājuma variants var radīt šķēršļus sarunām par divpusējiem un daudzpusējiem tirdzniecības nolīgumiem

Salīdzinot ar C risinājumu, šie risinājumi, domājams, dotu nepareizu norādi mūsu tirdzniecības partneriem, radot cerības, ka divpusējās vai daudzpusējās sarunās varētu automātiski no ES iegūt koncesijas attiecībā uz produktiem, kuri ieviesti VPS sistēmā vai kuriem atcelts delikāta produkta statuss. D2 un D3 risinājuma varianta radītās pārmaiņas nav pietiekami lielas, lai mainītu pārējo C risinājuma rezultātu mērogu. Tomēr to jauno produktu ES ražotāji, kuri iekļauti VPS sistēmā, un to preču ES ražotāji, kuras delikāta produkta statusa atcelšanas dēļ saņem lielākas preferenču robežas, izjustu papildu spiedienu.

6. Risinājumu salīdzinājums

6.1. Atšķirīgo risinājumu mērķu un ietekmes pārskats

Turpmāk dotajā tabulā salīdzināts, cik labi iepriekš izvērtētie atšķirīgie risinājumi atbilst mērķiem, kas ir sistēmas pārskatīšanas pamatā. Šis salīdzinājums balstās uz trim kritērijiem: efektivitāte (cik mērķu sasniegts, kādā mērā); lietderīgums (resursi, kas vajadzīgi mērķu sasniegšanai, neplānota tālāka ietekme); atbilstība vispārējiem ES mērķiem.

Risinājums	A	C1	C2	D1	D2	D3
Efektivitāte	-	++++	+++	--	++	++

Lietderīgums	--	+++	++	--	+	+
Atbilstība	++++	++	++	---	+	+

Turpmāk dota sīkāka analīze, pamatojoties uz katra risinājuma relatīvo efektivitāti un lietderīgumu vispārīgo politikas mērķu sasniegšanā.

6.2. Politisko risinājumu efektivitāte vispārīgo un īpašo mērķu sasniegšanā

A risinājums

A risinājums tikai daļēji atbilst vispārīgajam mērķim G-1 (veicināt nabadzības izskaušanu, attīstot eksportu no valstīm, kurām visvairāk nepieciešama palīdzība). Koncentrējot preferences uz VAV, daudzas citas valstis, kurām ir līdzīgas tirdzniecības, attīstības un finansiālās vajadzības, tiek atstātas bez preferencēm (īpašais mērķis S-1), tā radot nelabvēlīgu ekonomisko un sociālo ietekmi. Turklāt preferenču atcelšana dažām valstīm, kurām visvairāk nepieciešama palīdzība, pakļaus šo valstu eksporta nozares attīstīto valstu konkurencei. A risinājums ir tiešā pretrunā ar īpašo mērķi S-4 un vispārīgo mērķi G-2 (sekmēt ilgtspējīgu attīstību un labu pārvaldību). Tas nenodrošina labāku ES finansiālo un ekonomisko interešu aizsardzību (vispārīgais mērķis G-3 un īpašais mērķis S-5). Turpretim A risinājums var nostiprināt ES pozīcijas divpusējās un daudzpusējās sarunās (īpašais mērķis S-3). Tas atstātu pozitīvu ekonomisku un sociālu ietekmi uz dažu dalībvalstu konkrētām nozarēm laikā, kad tik liela uzmanība tiek veltīta konkurētspējas palielināšanai, izaugsmes veicināšanai un darbavietu radīšanai. Visbeidzot, laikā, kad tiek radīts spēcīgs spiediens uz publiskajām finansēm, tas palielina tarifu ieņēmumus.

C1 risinājums

C1 risinājums sniedz lielu ieguldījumu vispārīgā mērķa G-1 sasniegšanā (veicināt nabadzības izskaušanu, attīstot to valstu eksportu, kurām visvairāk nepieciešama palīdzība). Proti, tas nodrošina, ka preferences ir pareizi piešķirtas valstīm, kurām visvairāk nepieciešama palīdzība (S-1), un tas mazina kavēkļus diversifikācijai (S-2), ko izraisa attīstītāku šīs sistēmas saņēmējvalstu radītais konkurences spiediens. C1 risinājums, kurā apvienots elastīgāks VPS+ pievienošanās mehānisms, elastīgāki tirdzniecības atbilstības kritēriji un gradācijas trūkums, palielinātu šīs sistēmas ieguldījumu ilgtspējīgas attīstības un labas pārvaldības sekmēšanā (G-2 un S-4). Tas uzlabo aizsardzības mehānisma (S-5) un atcelšanas mehānisma lietderību, un tie abi veicinātu G-3 mērķa sasniegšanu. Tas arī palielina tarifu ieņēmumus. Tas atstātu neplānotu ietekmi, nostiprinot ES pozīcijas divpusējās un daudzpusējās tirdzniecības sarunās (tomēr attiecībā uz mazāku valstu skaitu nekā A risinājumā). Tomēr būtu negatīva ekonomiskā un sociālā ietekme uz dažu dalībvalstu konkrētām nozarēm.

C2 risinājums

Galvenā atšķirība starp C2 un C1 risinājumu ir tāda, ka C2 risinājuma zemākie gradācijas sliekšņi samazina to valstu kopējo eksporta apjomu, kurām visvairāk nepieciešama palīdzība. Turklāt — jo vairāk VPS+ saņēmējvalstu pievienojas šai sistēmai, jo lielāks ir konkurences spiediens uz VAV, kurām visvairāk no visām jaunattīstības valstīm nepieciešama palīdzība. Šādas sekas padara C2 risinājumu par mazāk efektīvu līdzekli kopējā mērķa G-1 sasniegšanā (veicināt nabadzības izskaušanu). Savukārt tas ir pārāks par C1 risinājumu iespējamās efektivitātes ziņā G-2 mērķa sasniegšanā (sekmēt ilgtspējīgu attīstību), jo tas paredz pārskatīt nepieciešamās konvencijas.

D risinājums (kopsavilkumā ir aplūkots tikai D1 risinājuma variants)

D1 risinājumā pievērsta uzmanību valstīm, kurām visvairāk nepieciešama palīdzība, atceļot preferences samērā bagātām saņēmējvalstīm un tām, kurām preferenciāla piekļuve piešķirta ar divpusēju nolīgumu. Tomēr šajā risinājumā ir pilnīgi likvidēta gradācija un *EBA* līdzvērtīgs režīms ir attiecināts uz visām saņēmējvalstīm (kas paātrinātu nabadzīgāko valstu preferenču samazināšanu). Tāpēc kopumā nevar uzskatīt, ka tas atbilst mērķim G-1. Arī mērķis G-2 (sekmēt ilgtspējīgu attīstību ar VPS+ stimuliem) tiek pilnīgi noraidīts, piešķirot *EBA* līdzvērtīgu režīmu visām saņēmējvalstīm. D1 risinājums uzlabo aizsardzības mehānisma (S-5) un atcelšanas mehānisma (S-6) lietderību un tādējādi veicina ES finansiālo un ekonomisko interešu aizsardzību (vispārīgais mērķis G-3). Tomēr sagaidāms, ka D1 risinājums varētu samazināt tarifu ienākumus laikā, kad publiskās finanses ir ļoti saspringtā situācijā. Tas arī atstātu negatīvu ekonomisko un sociālo ietekmi uz dažām rūpniecības nozarēm un dalībvalstīm. Turklāt tas būtiski vājinātu ES pozīciju divpusējās un daudzpusējās sarunās (īpašais mērķis S-3).

6.3. Labākais risinājums

Risinājums, kas visefektīvāk, vislietderīgāk un vissaskanīgāk atbilst sistēmas mērķiem, ir C risinājums un jo īpaši variants C1. Tas nenozīmē, ka C2 risinājumā nebūtu pozitīvu aspektu (konvenciju saraksta pārskats), kurus arī var ņemt vērā.

7. Uzraudzība un novērtēšana

Turpmāk dotajā tabulā sniegti ieteikumi rādītājiem, ko var izmantot, lai novērtētu labākā risinājuma izpildi un efektivitāti vispārīgo politikas mērķu sasniegšanā.

Vispārīgie mērķi	Rādītāji	Informācijas avoti
Veicināt nabadzības izskaušanu, palielinot eksportu no valstīm, kurām visvairāk nepieciešama palīdzība.	<ul style="list-style-type: none">– palielinās jaunattīstības valstu eksports uz ES,– palielinās importa daļa no valstīm, kurām visvairāk nepieciešama palīdzība,– palielinās preferenču izmantošana,– efektīva konkurētspējīgo nozaru gradācija,– palielinās diversifikācija.	<ul style="list-style-type: none">– “Eurostat” dati
Sekmēt ilgtspējīgu attīstību un labu pārvaldību	<ul style="list-style-type: none">– vairāk valstu apņemas ievērot ilgtspējīgas attīstības un labas pārvaldības principus VPS+ sistēmā,– uzlabojas kopējais VPS+ konvenciju īstenošanas līmenis VPS+ saņēmēju starpā,– atcelšanu skaits.	<ul style="list-style-type: none">– attiecīgu starptautisko uzraudzības iestāžu ziņojumi– Tirdzniecības ģenerāldirektorāts
Nodrošināt labāku ES finansiālo un ekonomisko interešu aizsardzību.	<ul style="list-style-type: none">– aizsardzības pieprasījumu skaits,– aizsardzības pasākumu skaits,– sistēmas dēļ nesaņemtie ieņēmumi,– preferenciālo tirdzniecības nolīgumu skaits, kuri noslēgti ar saņēmējvalstīm,– preferenciālo tirdzniecības nolīgumu skaits, kuri noslēgti ar valstīm, kas nav saņēmējas.	<ul style="list-style-type: none">– aizsardzības pieprasījumi– “Eurostat” dati– Tirdzniecības ģenerāldirektorāts

Pirms jebkuras nākamās pārskatīšanas jāveic oficiāls un neatkarīgs VPS sistēmas efektivitātes izvērtējums. Lai šāds izvērtējums būtu efektīvs, vajadzīgi vismaz trīs gadu dati pēc sistēmas īstenošanas, un tas nozīmē, ka izvērtējums nevar notikt ātrāk kā 2017. gada beigās.